

**Bilag til rapport om gejstlig betjening af indsatte, der tilhører andre
trossamfund end den evangelisk-lutherske danske folkekirke**

Direktoratet for Kriminalforsorgen
Straffuldbyrdelseskontoret
J.nr.: 05-032-210
Ref: kar/tvb
Den 20. marts 2006

Kommissorium for arbejdsgruppe om vejledning om anden gejstlig betjening af indsatte

1. Baggrund og formål

Direktoratet udsendte den 25. oktober 2005 Kirkeministeriets og Direktoratet for Kriminalforsorgens vejledning om den kirkelige betjening af indsatte i fængsler og arresthuse. Vejledningen vedrører den kirkelige betjening af indsatte, der er tilknyttet den evangelisklutherske danske folkekirke. For så vidt angår indsatte, der tilhører andre trossamfund, har direktoratet oplyst, at der vil blive udarbejdet en særskilt vejledning herom.

Der nedsættes derfor en arbejdsgruppe med det formål at undersøge grundlaget for anden gejstlig betjening og udarbejdelse af en vejledning herom.

2. Faser og aktiviteter

I første fase analyseres hvilke trossamfund, som bør omfattes af et særligt tilbud om gejstlig betjening, hertil undersøges blandt andet:

- Oversigt over indsattes trossamfund
- Regelgrundlaget for gejstlig betjening af andre trossamfund – jf. de europæiske fængselsregler og straffuldbyrdelsesloven
- Begrebet i straffuldbyrdelseslovens § 35 ”Præst eller lignende” skal defineres nærmere
- Traditioner og skikke omkring gejstlig betjening inden for de forskellige trossamfund, som de er defineret på Kirkeministeriets hjemmeside
- Den gejstlige betjening i Sverige, Norge og Finland af indsatte, der tilhører andre trossamfund
- Hospitalssektorens tilbud om gejstlig betjening

I anden fase udarbejdes forslag til en vejledning, hvor følgende emner bør være beskrevet:

- Modeller for betjeningen i de forskellige institutionstyper
- Overvejelser om ansættelsesforhold, sikkerhedsforhold mv.
- De fysiske rammer
- Forslagenes økonomiske konsekvenser

I tredje fase beskrives

- Introduktionsforløb for udøverne af den gejstlige betjening
- Forslag til stillingsbeskrivelser, ansættelsesprocedure, opslag mm.
- Eventuelt forslag til uddannelse af nøglepersoner i andre trossamfunds skikke og traditioner

3. Bemanding

Arbejdsgruppen bemandes således, at der deltager personer med særlig viden eller interesse for emnet – bredt forstået - og at de forskellige institutionstyper i Kriminalforsorgen er repræsenteret:

Fængselsinspektør Peter Vesterheden, Københavns Fængsler (formand)
Vicefængselsinspektør Betty Steglich-Petersen, Statsfængslet på Kragshovede
Arrestforvarer Flemming Bjerre Solberg, Arresthuset i Randers
Chefkonsulent Pernille Esdahl, Kirkeministeriets 2. kontor
Sekretariat fra DfK: Fuldmægtig Tove V. Brøchner og undervisningsleder Kaj Raundrup,

Udover de faste medlemmer tilknyttes arbejdsgruppen eksterne konsulenter med særlig viden om religioner, trossamfund og gejstlig betjening, herunder i fængsler og andre institutioner.

Arbejdsgruppen skal sikre sig, at konkrete forslag afstemmes med respektive fagkontorer i direktoratet.

4. Økonomiske konsekvenser

Der kan eventuelt fremkomme forslag til ændring af institutionernes fysiske rammer i form af fx et rum til gejstlige handlinger. Eventuelle forslag og forventede udgifter dertil drøftes med Ressourcestyringskontoret og forelægges i givet fald for direktionen.

5. Tidsplan

Da tidsplanen er meget stram vil de enkelte faser nedenfor kunne overlappende og høringen af institutionerne i Kriminalforsorgen sker efter fase to.

Nedsættelse af arbejdsgruppen	Primo marts 2006
Første møde hvor opgaven nærmere tilrettelægges	Marts 2006
Gennemførelse af fase 1	Marts - April
Gennemførelse af fase 2	Maj
Præsentation af status for direktionen ved formanden	Primo juni
Udarbejdelse af udkast til vejledning	April-juni 2006
Udkast til høring i Kriminalforsorgens institutioner/evt. andre trossamfund	Ultimo juni 2006
Gennemførelse af fase 3	Juni-august 2006
Sammenskrivning af høringssvar og indarbejdelse deraf i vejledningen	Juli/august 2006
Aflevering af vejledningen til direktionen	Ultimo august 2006
Udsendelse af vejledning til institutionerne	Oktober 2006

Referat af mødet på Københavns Fængsler den 14. juni med to imamer

Deltagere: Imamerne Jan Leon Soudari-Hansen, Københavns Fængsler og Mohamed El Sayed Abdou, Statsfængslet i Ringe samt Peter Vesterheden, Betty Steglich-Petersen, Pernille Esdahl, Tove Brøchner og Kaj Raundrup.

Leon oplyste, at han var uddannet cand. mag. samt læst arabisk i Saudiarabien. Leon har været fuldtidsansat som imam siden 1997 og betjener hovedsageligt de indsatte med muslimsk baggrund på KF, på Blegdammen og på Politigården.

Leon modtager løn af KF for sit arbejde.

Leon er ikke tilknyttet noget anerkendt/godkendt trossamfund og har derfor ikke vielsesbeføjelse, hvilket han søger om fra gang til gang.

Leon varetager fredagsbønnen, som afholdes enten på dansk, engelsk eller arabisk – afhængigt af deltagernes sproglige forudsætninger. Derudover holder han mange personlige samtaler, der i sit indhold svarer meget til folkekirkepræsters sjælesorgssamtaler. Såvel i fredagsbønnen som i de personlige samtaler og studiekredse taler han meget om den ”rette vej” for indsatte med henblik på at leve kriminalitetsfrit.

Leon tilkendegav, at imamens rolle er forskellig fra folkekirkepræstens rolle. Af imamen forventer de indsatte religiøs vejledning, og at imamen stiller krav til dem i religiøs henseende. Præsten betragtes mere som en social medarbejder, som ikke stiller samme religiøse krav til de indsatte, men som ofte bruges som en sidste udvej, når alle andre har afvist den indsatte.

Leon oplyste, at han også har samtaler med ikke muslimske indsatte, ligesom han vidste, at nogle muslimske indsatte talte med fængselspræsten fra folkekirken.

Leon foreslog, at der centralt blev ansat en person, hvis opgaver skulle være at løse religiøse problemstillinger for an- og indsatte på landsplan på samme måde, som man har gjort det i England, hvor der centralt er ansat 3 imamer på fuld tid. Det er Leon's opfattelse, at personen ikke nødvendigvis skal være imam. Vedkommende skulle lave et netværk med henvisninger til, hvor Kriminalforsorgens institutioner kan finde navne på ”godkendte” religiøse personer, som institutionerne kan tilkalde.

Leon oplyste, at han havde jævnlige møder med sikkerhedschefen.

Endelig gav Leon udtryk for, at ansatte imamer i Kriminalforsorgen bør have løn for de ydelse, de yder.

Mohamed oplyste, at han var uddannet jurist og havde læst islam i Ægypten. Oplyste, at det var meget almindeligt, at imamer er jurister, da læsningen af Koranen i høj grad er lovstof.

Mohamed har været ansat som imam i Ringe i ca. 4 måneder med 3 timer om ugen. Han har ledet fredagsbøn i københavnske moskeer og andre steder. Endvidere fungerer han også som tolk, hvilket ikke har givet ham problemer.

Mohamed får løn for sin tjeneste i Ringe.

Det er hans opfattelse, at han er en stor hjælp for de indsatte, som han rådgiver om den ”rette vej”.

Mohamed oplyste, at han holdt møder med fængselsledelsen, med hvem han drøftede forskellige ikke personlige ting.

Begge imamer tilkendegav, at der skal stilles krav til de imamer, som bliver ansat i Kriminalforsorgen. Det er vigtigt, at de har forståelse for deres tavshedspligt og den respekteres. Desuden er kendskab til og forståelse for det danske samfund af stor betydning, da imamens funktion i et fængsel også er at kunne gå i dialog og klinch med de indsatte. Det betyder, at der ikke bør ansættes en imam, som kommer direkte fra udlandet.

Begge tilkendegav endvidere, at de oplyste de indsatte om de rammer, deres arbejde var omgærdet af – ikke mindst tavshedspligten. De forholdt sig begge interesserede i de indsatte personlige problemstillinger, men undlod at involvere sig for meget. Henviste ofte indsatte til at tale med fx psykolog.

Der var også enighed om, at en imam ikke kan repræsentere alle muslimer. Hvis der er indsatte med særlige behov, som imamen ikke kan tilfredsstille, kan en anden imam hidskaldes, som kan få kontakt med den indsatte i henhold til besøgsreglerne.

Det blev foreslået, at der centralt fra udarbejdes en helligdagsliste.

Den 29. juni 2006/KAR

Helligdage og højtider

1 Kristendom¹

Fest- og helligdagskalenderen er ikke den samme i alle kristne kirker, fx benyttes den gregorianske i den danske folkekirke, den julianske i de ortodokse kirker. Desuden bruger man sol- og månekalenderen samtidig, men for forskellige fester. Julen fejres fast i henhold til solåret, mens påsken fejres på første søndag efter første fuldmåne efter forårsjævndøgn.

1.1 Højtider og fester

Festerne knytter primært an til de skelsættende begivenheder i Jesu liv:

- Jul (den 24. – 25. december)

Julen er den fest, hvor Jesu fødsel fejres. Det sker på forskellige måde i de fleste kristne trossamfund. I Danmark som visse andre steder har man i festen indoptaget traditioner, der oprindeligt ikke havde meget med kristendom at gøre, fx traditioner knyttet til solhverv. I Danmark er julen en meget populær fest, hvor familie, god mad og gaveudveksling står i centrum. Det er også populært at gå i kirke til gudstjeneste om eftermiddagen juleaftensdag. For mange kristne i Danmark spiller "juleevangeliet", dvs. fortællingen om, hvordan Gud blev menneske ved at lade sig føde som et fattigt og forfulgt barn i en stald blandt almindelige mennesker, ofte en større rolle end fortællingerne om påskens begivenheder.

- Påske

Påsken er kirkeligt set traditionelt den vigtigste højtidsfest i kirkeåret. Her fejres Jesu Kristi død og genopstandelse. Festen strækker sig over en uge, hvor de vigtigste begivenheder markeres: Palmesøndag med indtoget i Jerusalem, indstiftelsen af nadveren Skærtorsdag, korsfæstelse og død Langfredag og genopstandelsen Påskemorgen. Selv om påsken i Danmark ikke har helt den samme folkelige opbakning som julen, fejres den dog også i hjemmene med fx udsmykning af malede påskeæg.

- Kristi Himmelfartsdag

Kristi himmelfartsdag - 40 dage efter opstandelsen – fejres primært i kirken, og festen har ikke den samme folkelige opbakning som de to foregående.

- Pinse

Pinsen er en højtidsfest, der falder 50 dage efter påske til minde om, hvordan Helligånden kom over disciplene, så de kunne forstå andre sprog og selv tale i tunger og fremmede tungemål (sprog). Pinsen betegner kirkens fødsel, og her begynder kirkens forkyndelse til al verdens mennesker. Helligånden "bærer" eller "er" kirken og Guds repræsentant på jorden indtil Jesu genkomst.

Af andre helligdage kan nævnes store bededag.

Der holdes gudstjeneste i folkekirken på kirkens helligdage, det vil sige alle søndage samt 1. og 2. juledag, 1. og 2. påskedag, 1. og 2. pinsedag, skærtorsdag, langfredag, Kr. Himmelfartsdag, store bededag og nytårsdag. Endvidere skal der holdes gudstjeneste juleaften om eftermiddagen.

1.2 Katolske helligdage og højtider²

¹ Kilde: Religionsguiden ved mag.art. Tim Jensen

² Kilde: www.katolsk.dk

Den Liturgiske kalender for bispedømmet København er udarbejdet efter Ordmissæe celebrandæ et divini officii persolvendi secundum Calendarium Romanum Generale. Heri er indarbejdet Kalender for Bispedømmet København, der er godkendt af biskop Hans L. Martensen den 17. august 1979 og bekræftet af Kongregationen for Sakramenter og Liturgi den 31. august 1979.

Påbudte helligdage i Bispedømmet København:

1. Alle søndage
2. Herrens Fødsel (Juledag)
3. Kristi Himmelfart

Påsken (Kristi opstandelse) er en vigtig højtid for katolikker, om end skærtorsdag og langfredag ikke er påbudte helligdage.

Den katolske Kirke foreskriver faste på askeonsdag og langfredag, samt hver fredag, hvor den dog, om nødvendigt, kan erstattes af andre former for bod (bøn og almisse). Fasten kan være forbundet med abstinens (afholdelse fra kødspiser), og er ellers (helt eller delvis) afholdelse fra indtagelse af føde og deltagelse i verdslige fornøjelser. Formålet med faste er at udføre en bodshandling for begået synd og opøve et åndeligt beredskab.

Fastetiden er de 40 dage fra askeonsdag til påskelørdag (undtagen de mellemliggende søndage), en forberedelsestid til påskefesten. Kirken anbefaler især i denne tid de troende at give afkald på nogle af livets goder og fx lade det komme de nødlidende til gode.

Sognepræsten er pligtig til på alle søndage og påbudte helligdage at læse messen for sin menighed. Det er en forpligtelse for katolikker at deltage i messen. Hvor det af pastorale grunde er nødvendigt at fejre festens messe på den dag, hvor festen står i den universelle kalender, kan dette ske.

2 Islam³

I Danmark er islam den største religion næst efter kristendommen.

Den religiøse kalender i islam er en månekalender. Det islamiske måneår er på 354 dage, ca. 11 dage kortere end solåret. Med en aktuel islamisk festkalender i hånden kan man altså regne sig nogenlunde frem til, hvornår de næste års forskellige fester falder, idet de årligt forskydes "bagud" med 11-12 dage.

2.1 De mest almindelige fester/højtider og helligdage

- Afslutningen på ramadanmåneden (id al-fitr)

Fastemåneden er en mindelse om den måned, Muhammad - også under faste - modtog åbenbaringen, og Koranlæsning og - recitation spiller en central rolle. Hele måneden har et festligt præg og kan i mange muslimske lande minde om julemåneden. Aftenbønnerne i Ramadanmåneden (taravih) har meget stor tilslutning blandt almindelige muslimer. Tidspunktet for afslutningen såvel som begyndelsen af fastemåneden kan variere en enkelt dag - også i Danmark - afhængig af hvor man kommer fra, og hvilken islamisk autoritet pågældende gruppe af muslimer følger.

- Offerfesten som afslutning på pilgrimsfærden (id al-adha)

Pilgrimsrejsen til Mekka er en af de fem søjler og anses derfor for en pligt som alle muslimer, der har mulighed for det, bør udføre mindste en gang i livet. Pilgrimsrejsen består af en

³ Kilder: Religionsguiden ved mag.art. Tim Jensen, *Islam. Danske Verdensreligioner* af Kate Østergaard, *Moskeer i Danmark* af Lene Kühle, www.islam.dk

række ritualer blandt andet syv rundgange i moskeen i Mekka. Et af ritualerne er ofringen af et dyr (ged, vædder, får, ko), som sker til minde om Abrahams vilje til at ofre sin søn på Guds bud (i følge muslimer var sønnen ikke som i den jødiske og kristne mytologi Isak, men Ismail). Samtidig med pilgrimmenes ofringer, vil også mange muslimer over hele verdenen ofre et dyr. I Danmark vil mange dog i stedet donere penge til ofringen af et dyr, hvor kødet uddeles til de fattige i den muslimske verden.

Både id al-adha og id al-fitr begynder med en fællesbøn om morgenen og fejres normalt igennem tre dage med god mad, familiesamvær osv.

Andre (mindre) fester er

- Nytår

Den første måned i det nye år hedder Muharram, og nytåret fejres med moskebesøg og sociale visitter. Da den muslimske tidsregning tager sin begyndelse i 622 evt. med profeten og hans følgesvendens emigration (hidjra) til Medina, er nytåret den fest, hvor man mindes disse begivenheder.

- Ashura

Shiamuslimer højtideligholder udover de to id-fester en lang række andre dage, bl.a. de forskellige imamers døds- og fødselsdage. For shia-muslimer udgør de første 10 dage af Muharram-månedens en fest i sig selv, idet man her mindes martyrerne. Men vigtigst er Ashura festen på 10.dagen hvor man mindes imam Husains martyrium og død ved Kerbela år 680 e.v.t. På denne dag er der ofte processioner, og nogle steder vil deltagerne piske eller slå sig selv.

- Profeten Muhammads fødselsdag (Mawlid al Nabi)

Fejres til minde om Muhammads fødsel den 12. i måneden Rabi al-Awwal. Festen er forskellig fra område til område, men oftest holdes en speciel prædiken, der fortælles og synges om profeten, moskeerne oplyses, og man spiser godt og rigeligt. Muhammads fødselsdag fejres af nogle (især pakistanske muslimer) som en meget stor fest, men mange fejrer den slet ikke.

- Muhammads himmelfart (Laylat al Miraj)

I følge traditionen bragte ærkeenglen Gabriel på et tidspunkt Muhammad til Jerusalem, hvor han, fra den klippe over hvilken Klippemoskéen i dag rejser sig, foretog en rejse til himlen og underverdenen. I himlen bad han sammen med de tidligere profeter, Moses og Jesus, og i følge visse traditioner fik han en særlig viden og indsigt i Guds planer og Koranen. Dagen fejres forskelligt fra land til land, men som regel er der prædiken i moskeerne i forbindelse med en fællesbøn.

2.2 Den daglige bøn

Den daglige bøn skal udføres fem gang i døgnet:

- 1) Morgenbønnen, som skal udføres mellem daggry og solopgang.
- 2) Middagsbønnen, som skal udføres mellem middag (Solens højeste punkt på himlen den dag) og eftermiddagsbønnen.
- 3) Eftermiddagsbønnen, som skal udføres, når skyggen er lige så lang som tingen selv, plus hvad den var ved middag og inden solnedgang.
- 4) Solnedgangsboennen, som skal udføres indenfor ca. en time, efter solen rører horisonten.
- 5) Natteboennen, som skal udføres inden midten af natten.

Da tiderne for bønnerne afhænger af solens stilling på himlen varierer de meget i løbet af året.

For nemheds skyld har man normalt en tabel med de præcise tidspunkter for bønnerne. Som det fremgår, er der altid et spillerum på mindst én time for at udføre bønnen inden for det korrekte tidspunkt. Det vil sige, at på årets korteste dag (den 22. december), hvor der er mindst spillerum for bønnerne skal morgenbønnen bedes mellem kl. 7.05 – 8.30. Middags- og eftermiddagsbønnen skal bedes mellem kl. 12.10 – 15.20. Solnedgangs- og aftenbønnen mellem kl. 15.42 – 23.30. Resten af året er spillerummet naturligvis endnu større.

Mange shiamuslimer vil slå middags- og eftermiddagsbønnen sammen, således at der bedes på et tidspunkt fra middagsbønnens starttidspunkt og inden eftermiddagsbønnens afslutningstidspunkt. Det samme gælder for solnedgangs- og aftenbønnen. De beder altså kun tre gange om dagen. Shiamuslimer vil derudover ofte benytte en bedesten til bøn som placeres mellem panden og jorden.

Inden de daglige bønner skal muslimen (hvis man på nogen måde kan) udføre en rituel afvaskning. Denne består af en rengøring af armene, ansigtet og fødderne. Har man haft samleje eller seksuelle drømme, skal man også have et rituelt bad, inden man kan bede.

2.3 Fredagsbønnen

Det anses normalt for at være en forpligtelse for muslimske mænd at deltage i en fællesbøn midt på dagen om fredagen. Før bønnen vil imamen normalt holde en prædiken (khutba).

2.4 Fasten

I islam som i mange andre religioner er faste en del af det religiøse liv. Faste indgår i muslimers religiøse liv på flere forskellige måder. Den religiøse kalender rummer flere dage, hvor faste er anbefalet og foreskrevet, og mange muslimer faster fra tid til anden frivilligt. Den vigtigste faste er imidlertid den, der er foreskrevet for måneden ramadan. I denne måned spiser og drikker muslimer ikke fra solopgang til solnedgang, og de afholder sig også fra seksuelt samkvem. Fasten brydes hver dag ved solnedgang (det muslimske døgn går fra solnedgang til solnedgang) med et særligt måltid, og i den del af natten, der henstår, inden den tidlige bøn og næste dags faste, er også seksuelt samkvem tilladt. For gravide, menstruerende, syge, ældre og rejsende gælder særlige regler: Fasten kan suspenderes helt eller de kan faste på et senere tidspunkt.

En af nætterne i Ramadan, den 27., kaldes "Skæbnens Nat", og netop denne nat skulle være natten, hvor Koranen blev åbenbaret. Den fejres med blandt andet intens koranlæsning og bøn.

3 Buddhisme⁴

I de forskellige buddhistiske lande er der et utal af fester. Nogle fejres i snæver tilknytning til klostrene, andre er mere folkelige. Festerne varierer i både antal og form fra trosretning til trosretning og fra land til land. Fællestræk ved fester, der fejres i templerne, er meditation, messende lovprisning og recitation. De folkelige buddhistiske fester, der har indoptaget lokal folketro og festskik og foregår ude på gader og stræder, kan være meget livlige og ikke særlig ceremonielle.

Den buddhistiske festkalender er en månekalender. Derfor udregnes tidspunkterne for festerne år for år. Der er to overordnede retninger inden for buddhismen, Mahayana og Hinayana. De forskellige trosretninger fejrer ikke festerne på samme tidspunkt, og navnene for festerne er sjældent de samme. I Danmark fejres neden for angivne fester af de fleste trosretninger:

- Fuld- og nymånefester

⁴ Kilde: Religionsguiden ved mag.art. Tim Jensen

Fuldmåne - og nymånedage giver generelt anledning til særlige ceremonier (f.eks. recitation af de 227 regler som munke ved ordination aflægger løfte om at overholde). Ofte benytter lægfolk disse dage til at besøge klostret og templet og praktisere de otte forskrifter for vejen ud af lidelse.

- Buddhas fødsel, oplysning og død

I følge de mest udbredte traditioner inden for Theravadabuddismen fandt alle tre skelsættende begivenheder sted på samme dag. Derfor fejrer blandt andet thaibuddhister og srilankanske buddhister dem ved samme fest (Vesak/ Visaka Bucha), der afholdes ved fuldmåne i maj. Festen fejres med udsmykning af templet, lægfolk besøger templet og bringer ofre (gaver, mad og penge) til templet og munkene. Har templet et relikvieskrin (stupa, dagoba) kranses det med olie- eller smørklamper. Mahayanabuddhister fejrer de tre store begivenheder på forskellige dage. De største fester fejres til minde om Buddhas fødsel og oplysning.

- Regntidens afslutning

Fejres i Danmark blandt andet af srilankanske buddhister og thaibuddhister (under navnet Kathina) og knytter sig til afslutningen på regntiden, hvor munkene traditionelt lukkede sig inde på ét sted for at meditere. Ved periodens afslutning kommer lægfolket på besøg i templet for at ofre til munkene og klostret. I Danmark fejres afslutningen i oktober/november.

- Maka Bucha

Fejres af Theravadabuddhister til minde om dengang 1.250 fuldt oplyste munke (arahat 'er), alle ordineret af Buddha selv, tilfældigt eller på "overnaturlig" vis traf hinanden hos Buddha, der ved denne lejlighed for første gang fremmedede de 227 munkeregler. Denne fest fejres i februar.

- Rose-ceremonien

De vietnamesiske buddhister i Danmark fejrer i august/september festen Le Vu Lan, "rose-ceremonien", en fest, der også kendes fra Kina, Japan og Korea. Man samles i templet for at mindes de afdøde, og dagen kaldes også afdødes dag ellers mors dag, da specielt mødre æres.

- Nytår

Nytåret er en vigtig begivenhed for mange buddhister. Det fejres i januar af de fleste buddhister, og der er ofte ceremonier i templerne.

Inden for visse retninger fejrer man desuden dagen for Buddhas nedstigen fra himlen og (i den tibetanske buddhisme) dagen for hans demonstration af magiske evner.

Det kan nævnes, at de fleste buddhister er vegetarer.

4 Jødedom⁵

Den jødiske kalender begynder efter traditionen med verdens skabelse, 5000 år før 1240 e.v.t. Mens jøder i hverdagen orienterer sig efter den gregorianske kalender, er den religiøse cyklus og ikke mindst de kalendariske fester, som er omtalt nedenfor, styret af den religiøse kalender. Den jødiske måned følger månens faser, det betyder, at 12 måneder kun tæller 354 dage. For at bevare festerne i sammenhæng med de årstider, de er knyttet til, har det jødiske år derfor ofte en 13. måned tilføjet. Døgnet begynder om aftenen ved solnedgang, og tiderne for de daglige gudstjenester fastlægges året igennem ud fra årstiden. De jødiske fester og helligdage er præget af de centrale begivenheder i det jødiske folks hellige historie og af den agerbrugscyklus, der var den givne i det klassiske Israel.

⁵ Kilde: Religionsguiden ved mag.art. Tim Jensen

4.1 Fester, højtider og helligdage

- Sabbat

Den vigtigste helligdag er sabbaten (shabat), som fejres hver fredag-lørdag fra solnedgang til solnedgang. Sabbaten, hviledagen, som samler hele familien, er påbudt bl.a. i De ti Bud og forbindes til Det gamle Testaments skabelsesmyte, som fortæller, at Gud skabte verden på seks dage og hvilede på den syvende. På ugens syvende dag hviler mennesker og husdyr, intet må skabes eller påbegyndes, og der må ikke arbejdes. Sabbatens hellighed står stærkt i den rabbiniske tradition.

- Rosh Hashana

Rosh Hashana ("årets hoved") indleder en 10 dages bodsperiode frem til Yom Kippur. Festen er tillige en fejring af det jødiske nytår, og året indvies ved, at man spiser æbler med honning, idet man beder om, at året, der kommer, må blive "sødt og godt".

- Yom Kippur

Forsoningsdagen (Yom Kippur), hvor mennesket "renser sig over for Gud", er helliget faste, bøn og bod. Festen er kulminationen på boddagene, den 10. dag i året. Yom Kippur er teologisk set den mest betydningsfulde enkeltstående helligdag. Ved Yom Kippur kan religiøse jøder have behov for at henvende sig til dem, man har forbrudt sig imod i årets løb.

- Pesach

Den religiøst set måske vigtigste fest er påske-festen, pesach. Mens kristne fejrer påske til minde om Jesu død, korsfæstelse og genopstandelse, der i følge Det ny Testamente fandt sted netop under den jødiske påskefest i Jerusalem for ca. 2000 år siden, fejrer jøder påske til minde om udfrielsen fra slaveriet i Ægypten. Påske-festen kaldes også "De usyrede brøds fest", fordi usyret brød spiller en central rolle både før og under festen.

- Shavuot

Shavuot ("Ugefesten") er en af de såkaldte valfartsfester, hvor man i gammel tid drog til Jerusalem for at fejre festen ved templet. I dag, hvor templet ikke længere findes, er pilgrimsaspektet nedtonet. I stedet fokuseres på de historiske begivenheder, der forbinder festen med det jødiske folks historie samt på de aspekter, der er knyttet til årstiderne og frugtbarheden.

- Sukkot

Mens fornemmelsen af høstfest kan være svær at opretholde i Danmark, når det gælder Ugefesten, er det nemmere med Løvhyttefesten, Sukkot, der fejres om efteråret.

- Chanukkah

Chanukkah er en meget populær fest, der afholdes i december. Den skal minde en om det under, der i følge traditionen fandt sted, da præsterne rensede templet, efter at det i 164 f.v.t. var blevet vanhelliget og plyndret af grækerne. Chanukkah er en familiefest, hvor man hygger sig blandt andet med spil, og hvor der ofte gives gaver.

- Purim

Festen, der falder i slutningen af februar eller begyndelsen af marts, fejres med festmåltider og glad karnevals-stemning til minde om de begivenheder der reddede jøderne i Persien fra tilintetgørelse. Hændelsesforløbet er fortalt i Esthers Bog, der denne dag læses i Synagogen.

- Tishah b'av

En fastedag, som udtrykker jødernes dybe sorg over ødelæggelsen af både Det Første Tempel (af Nebukadneser i året 586 f.v.t.). Det Andet Tempel (af Titus i året 70 e.v.t.). Dagen betragtes som den bitreste dag i det jødiske folks historie, idet selve jødedommen stod i fare for at uddø. Fasten er til minde om hændelsen og finder sted på den 9. Av, som falder i slutningen af juli eller begyndelsen af august.

5 Hinduisme⁶

Det moderne indiske samfund har overtaget den gregorianske kalender, men det religiøse liv styres stadig af den traditionelle månekalender baseret på den klassiske jotisha - astronomi, hvis hovedsigte er at bestemme de idéelle tidspunkter for ofringer mv. gennem en detaljeret fortolkning af de hellige skrifter. Festkalenderen, der udarbejdes årligt af astrologer, følges ikke altid slavisk af hinduer i Danmark. Mange nøjes også med at fejre en del af festerne, der ofte henlægges til weekenden.

Det er vanskeligt at give et overskueligt indtryk af de mange store og rigt varierede hindufester. Fester i det nordlige og sydlige Indien (og Sri Lanka) kan adskille sig en del fra hinanden, ligesom de kan fejres på forskellig tid. For hinduer i Danmark har det som oven for nævnt desuden været et problem, at visse fester traditionelt kun kan fejres i rigtige templer under ledelse af en højtuddannet præst, en pandit. Derfor har hinduer i Danmark enten måttet afstå fra at fejre visse fester eller fejret dem i anden form i hjemmet. De fester, der i Danmark fejres af såvel hinduer fra det nordlige Indien som af tamiler fra Sri Lanka, er neden for angivet.

5.1 De mest almindelige fester

- Navaratri/Durga Puja/Dassehra

En ti-dages fest. I festen fejres især Durga, men også Lakshmi, Vishnus hustru, der forbindes med skønhed, lykke og rigdom og Sarasvati, guden Brahmas hustru, der forbindes med kunst, litteratur og videnskab kan dyrkes i løbet af festen. Det er almindeligt, at tamiler såvel som andre hinduer holder en individuel faste i denne periode. En fælles fest i lejede lokaler finder ofte sted på 10. dagen. Her fejres Durga, Shivas hustru og sakti, det vil sige feminine "energi". Hun fejres som dæmondræberen i almenhed og specielt som den, der dræbte dæmonen Mahisha. Festen holdes samtidig til minde om helten Ramas sejr over dæmonen Ravana, en begivenhed, der er beskrevet i eposet Ramayana, som læses højt i hele perioden.

- Divali (eller Deepavali)

"Lampernes fest". En lysfest og også en slags nytårsfest. Man renser husene og iklæder sig nyt tøj, smykker husene med lamper, og som ved mange andre hindufester går man rundt med fakler og skyder fyrværkeri af. Festens karakter af nytårsfest viser sig også ved, at man afslutter gamle regnskaber og mener, at nye investeringer med held kan foretages netop nu.

- Pongal/Pongul (eller Mahasakranti)

Endnu en nytårsfest, men typisk sydindisk. Den holdes på den første dag i det tamilske år ved vintersolhverv. Det er en glædesfest, hvor man fejrer, at solen vender, og hvor man på forskellig vis søger at velsigne afgrøder og dyr.

- Krishnas fødselsdag

Fejres ikke af de primært saivittiske tamiler, men af vaisnavaer, dvs. de hinduer, der især dyrker Vishnu eller en af dennes avatarer (fx Krishna). Den dag fejres af alle hinduer i Danmark.

⁶ Kilde: Religionsguiden ved mag.art. Tim Jensen

- Holi

Holi er en af de mest populære hindufester. Den kaldes også 'farvernes fest' og holdes i måneden phalguna (februar/marts). Den varer 1- 4 dage, men kulminerer altid ved fuldmåne. Det er en forårsfest, hvor foråret og de livgivende kræfter fejres. På selve fuldmånedagen ophæves idéelt set alle tros-, kaste- og kønsskel. Man omfavner hinanden, spiller hinanden små puds og kaster med farvepulver. Bål tændes på gaden, og dæmonkvinden Holika i skikkelse af en dukke brændes. Legenden fortæller, at Holika ville opbrænde sin nevø, Prahlad, i ilden, fordi han var en hengiven tilbeder af guden Vishnu. Vishnu kom selvfølgelig Prahlad til undsætning, retfærdigheden skete fyldest og Holika endte på bålet i stedet for Prahlad. Holi-festen fejres normalt ikke af tamiler, men på forskellig vis af de andre hinduer i Danmark.

- Shivratri

En fest, der normalt fejres af tamilerne til ære for Shiva. Shivratri ("Shivas nat") holdes i måneden phalguna (februar/marts); den foregår om natten og varer kun én nat. I følge legenderne var det denne nat Shiva ægtede gudinden Parvati. De fleste tilbedere faster og drikker ikke vand natten igennem. Man samles i templet, hvor Shiva-lingam tilbedes ved, at den overhældes med en blanding af mælk, yoghurt, honning og rosenvand. Desuden ofres der betelblade, samtidig med at man hele natten synger hymner til Shiva og gentager hans navn med sætningen Om namah Shiva ("velsignet være Shivas navn"). Den, der fremsiger Shivas navn i fuldstændig koncentration og tilbedelse under hele festen, vil, siges det, blive befriet for sin dårlige karma. Når morgenen gryr, vil den mælkeblanding, der blev ofret på Shiva-lingam og i mellemtiden er løbet ned i beholderen under lingam, blive tilsat hakkede mandler og uddelt som prasad.

**Justitsministeriet
Direktoratet for Kriminalforsorgen
Straffuldbyrdelseskontoret**

Til samtlige indsatte

Direktoratet for Kriminalforsorgen har nedsat en arbejdsgruppe med henblik på at udarbejde en vejledning om gejstlig betjening af indsatte, der tilhører andre trossamfund end den evangelisk-lutherske danske folkekirke.

Du bedes derfor anonymt tilkendegive ved et **X** i skemaet, hvilken religion/hvilket trossamfund du tilhører.

		Eventuelle bemærkninger:
Kristendom	☐	_____
Jødedom	☐	_____
Islam	☐	_____
Buddhisme	☐	_____
Hinduisme	☐	_____
Anden/andet	☐	_____

Skemaet bedes afleveret til en medarbejder i institutionen.

Tak for hjælpen

**Ministry of Justice
Department of Prison and Probation
Straffuldbyrdelseskontoret**

For all inmates

Department of Prison and Probation has established a group, which is charged with the task of writing a guide about religious services offered to inmates, who belongs to other religious communities or persuasions than the Danish national church.

Therefore you are asked to indicate anonymously with an **X**, which religion/religious community you belong to. You are welcome to state persuasion below (comments), if you want to.

		Comments
Christianity	☐	_____
Judaims	☐	_____
Islam	☐	_____
Buddhism	☐	_____
Hinduism	☐	_____
Others	☐	_____

Please return this sheet to a staff member.

Thank you for your participation

Direktoratet for Kriminalforsorgen
Straffuldbyrdelseskontoret

Opgørelse af anonym høring af indsatte i fængsler og arresthuse om trosretning/-samfund foretaget i april 2006

Opgørelse af høringen									
Tjenestested	Skemaer		Svar og resultater						
	Udleverede	Returnerede	Kristendom	Jødedom	Islam	Buddhisme	Hinduisme	Andre	Bemærkninger
Herstedvester	133	75 (56 %)	51	0	0	0	0	21	Asatro (3), satanist (1), katolik (1), julemanden (1)
Horsens	177	87 (49 %)	51	0	16	2	0	18	
Horsørød	225	143 (64 %)	77	2	23	4	0	37	
Jyderup	166 (belæg)	84 (51 %)	50	1	10	2	0	21	Katolik (8), Allhuarkbai (1), ateist (6), asatro (1), seth (1),
KHB Fængsler	533	245 (46 %)	137	2	75	7	0	24	Demokratiske muslimer (2), sunni (2), katolik (6), ortodokse (7), ateist (3), pinsekirken (1), Fe Jiao (2), hedning (1), panteist (1)
Kragsskovhede	219	104 (47 %)	58	0	12	1	0	31	Ugyldige (2), satanist, ateist, asatro, viking, julemanden
Kærshovedgård	199	137 (69 %)	77	0	20	2	1	37	
Midtjylland	165	86 (51 %)	42	0	22	1	1	20	37 indsatte ønskede ikke at deltage
Møgelkær	180	52 (29 %)	43	0	2	1	1	4	Ingen tro (2), katolik (1), rastafarianisme (1)
Nyborg	226	99 (44 %)	46	0	24	0	0	29	Ortodoks, ateist, satanist, søgende til buddhisme, asatro, katolik, grønlandsk åndemager, sunni (1), shia (1)

Opgørelse af høringsen

Tjenestested	Skemaer		Svar og resultater						
	Udleverede	Returnerede	Kristendom	Jødedom	Islam	Buddhisme	Hinduisme	Andre	Bemærkninger
Renbæk	158*	127 (80%)	93	0	16	1	0	17	
Ringe	84*	69 (82%)	37	0	25	0	0	7	
Sdr. Omme	206	126 (61 %)	63	0	17	4	2	40	En del angiver, at de ikke tror på noget
Søbysøgård	128	86 (67%)	41	0	8	2	2	22	11 blanke, ingen tro (6), asatro (2)
Vridsløselille	240	69 (29 %)	26	0	18	6	1	18	Ateist (5), 13 indsatte ønskede ikke at deltage
Sandholmløjren	108	64 (59 %)	14	0	38	3	1	8	36 indsatte afsøner i Sandholmløjren pga pladsmangel. Katolik (5), protestant (4), ortodokse (1), sunni (24), shia (3), êzidî (2), sikh (2)
Assens	26	26 (100%)	15	0	2	0	0	9	Asatro (1), ateist (8)
Esbjerg	44	18 (41 %)	11	0	2	1	1	4	Katolik (1)
Frederikshavn	28	28 (100 %)	18	0	5	2	0	3	
Frederikssund									
Haderslev	20	10 (50%)	8	0	1	0	0	1	
Helsingør									
Herning	18	15 (83 %)	12	0	0	0	1	2	
Hillerød	20	20 (100 %)	8	6	0	0	0	6	
Hjørring	24	14 (58 %)	6	0	0	0	0	7	Asatro (2), satanisme (1), inuit (1)
Hobro	27	27 (100 %)	21	0	4	0	0	2	Ateist (1), 1 ugyldig
Holbæk									
Holstebro	16	15 (94 %)	13	0	0	0	0	2	
Kalundborg	14	11 (79 %)	7	0	1	1	0	2	
Kolding	54	38 (70 %)	19	1	12	0	2	4	En del ønskede ikke at deltage
Køge	51	51 (100 %)	45	0	8	0	0	0	
Maribo	19	19 (100 %)	15	0	2	0	0	2	Ortodoks (1), protestant (1), Jehovas vidne (1), ateist (1)
Nakskov	24	8 (33 %)	4	0	0	0	0	4	
Nykøbing F	23*	5 (22%)	4	0	0	0	0	1	

Opgørelse af høringsen

Tjenestested	Skemaer		Svar og resultater						Bemærkninger
	Udleverede	Returnerede	Kristendom	Jødedom	Islam	Buddhisme	Hinduisme	Andre	
Nykøbing Mors	13	7 (54 %)	3	0	0	0	0	2	2 blanke skemaer
Næstved	16	14 (88 %)	10	0	2	0	0	2	Katolik (1)
Odense	65	62 (95 %)	36	0	7	0	0	13	4 blanke skemaer, katolik (1), ortodoks (1)
Randers	41*	36 (88%)	30	0	2	0	0	4	
Ringkøbing	16	13 (81 %)	10	0	1	1	0	1	Ikke troende (1)
Ringsted	18	17 (94 %)	14	0	2	0	0	1	Ateist (1)
Roskilde	25*	25 (100%)	17	0	5	2	0	1	Katolik (1)
Rønne	17	7 (41 %)	4	0	0	0	0	3	
Silkeborg									
Slagelse	28	28 (100 %)	19	0	7	0	1	1	Satanist
Svendborg	22	11 (50%)	6	0	2	0	0	3	
Sønderborg	24	24 (100 %)	12	0	8	1	0	1	2 blanke skemaer, êzidî (1)
Tønder	20*	13 (65%)	6	0	1	0	2	4	Ateist (2)
Vejle	32	16 (50 %)	7	0	3	0	0	1	5 blanke skemaer
Viborg	27*	22 (81%)	21	0	0	0	0	1	Alle deltog
Vordingborg	11	7 (63 %)	3	1	3	0	0	0	
Åbenrå	18	18 (100 %)	9	0	8	0	0	1	Asatro (1)
Ålborg	65	62 (95 %)	42	0	11	1	0	8	Katolik (2), asatro (2)
Århus	68	51 (75 %)	18	0	16	2	0	7	Assyrisk kristen (1), ortodoks (1), katolik (1), protestant (1)
Samlet opgørelse									
	4087	2353 (58%)	1379 (58,6%)	13 (0,6%)	441 (18,7%)	47 (2%)	16 (0,7%)	457 (19,4%)	

* Her er ikke anført antallet af udleverede skemaer, hvorfor det gennemsnitlige beløgstal for april 2006 er valgt, da høringsen ikke nødvendigvis er foretaget på en bestemt dag.

